

Μνημόνια και εργασιακές σχέσεις - Ο νόμος ως φονικό όπλο

Η απόλυτη κυριαρχία της βίας στις εργασιακές σχέσεις

Η αποδόμηση των Εργατικών Δικαιών δεν άρχισε στη χώρα μας και τον κόσμο το 2010, ούτε σηματοδοτήθηκε για πρώτη φορά με τα Μνημόνια (I, II και III). Η επίθεση στα Εργατικά Δίκαια, τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα και γενικότερα στο κοινωνικό κράτος επιταχύνθηκε από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, οπότε η καταστατική οργάνωση και οι πολιτικές της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης αποκρυσταλλώνονται. Σαφή δείγματα αυτών των πολιτικών έχουμε και στην Ευρωπαϊκή Ένωση του «δημοκρατικού και κοινωνικού ελλείμματος». Ωστόσο η καταστροφική μανία με την οποία απαντούν οι παγκόσμιοι παίκτες και οι κυβερνήσεις στη βαθιά καπιταλιστική κρίση που ξεκίνησε το 2008 δεν έχει προηγούμενο. Τα τρία Μνημόνια στη χώρα μας αποτελούν την κορύφωση αυτής της διαδικασίας. Με τις βασικές επιλογές των Μνημονίων και των εφαρμοστικών τους νόμων επιτυγχάνεται στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων ένας τερατώδης αναχρονισμός, ένα άλμα διακόσια χρόνια πίσω στις απαρχές των Εργατικών Δικαιώ-

ων, όπου κυρίαρχος διαπλαστικός παράγοντας των όρων εργασίας ήταν η ατομική σύμβαση εργασίας, δηλαδή ο εργοδότης. Με χειρουργικά χτυπήματα, ιδίως με την Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου 6 / 28.2.2012, δεν παραβιάζεται απλώς αλλά ποδοπατείται το Σύνταγμα. Με τα νομοθετικά μέτρα:

α) καταστρέφεται όλο το σύστημα παραγωγής συλλογικών ρυθμίσεων των όρων εργασίας (συλλογικών συμβάσεων εργασίας και διαιτητικών αποφάσεων), που χωρίς να ικανοποιούν πάντοτε τις πιεστικές ανάγκες έχουν κάποια εχέγγυα σχετικής ορθότητας και δικαιοσύνης.

β) Καταργούνται όλοι οι αποθησαυρισμένοι όροι εργασίας, καρπός συλλογικών ρυθμίσεων δεκαετιών, που επιβίωναν με τη σύναψη διαδοχικών συλλογικών συμβάσεων εργασίας και τις ρήτρες διατήρησης ευνοϊκότερων ρυθμίσεων και ρυθμίσεων προηγούμενων συλλογικών συμβάσεων που δεν καταργούνταν με τις νεότερες συλλογικές ρυθμίσεις, καθώς και με τον θεσμό της μετενέργειας (= ένταξη των όρων εργασίας των συλλογικών συμβάσεων και των διαιτητικών αποφάσεων που λήγουν, στις εργασιακές σχέσεις όσων υπάγονται στο πεδίο εφαρ-

* Ο Άρις Καζάκος είναι καθηγητής Εργατικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ.

μογής τους, αυτή τη φορά όχι με κανονική αλλά με απλή συμβατική ισχύ).

γ) Το τεράστιο κενό ρυθμίσεων που δημιουργείται οδηγεί τη ρύθμιση των όρων εργασίας στα χέρια των εργοδοτών, οι οποίοι στην περίοδο που προηγήθηκε καταχράστηκαν τον θεσμό των επιχειρησιακών συλλογικών συμβάσεων εργασίας που συνήψαν, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, με ενώσεις προσώπων, αυτή την καρικατούρα συνδικαλιστικών οργανώσεων. Στην, ομοίως, συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, με τις νέες επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις «συμφωνήθηκαν» μεγάλες μειώσεις των κλαδικών μισθών. Ωστόσο, τώρα πλέον, μετά την αναγκαστική λήξη των ισχυουσών συλλογικών συμβάσεων εργασίας και την κατάργηση της μετενέργειας των όρων εργασίας, ούτε η σύναψη νέων επιχειρησιακών συλλογικών συμβάσεων εργασίας είναι αναγκαία. Γιατί λόγω του κενού ρυθμίσεων που προκύπτει και εξαιτίας και της κατάργησης του δικαιώματος μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία του Ο.ΜΕ.Δ. καταστρέφεται ο μηχανισμός παραγωγής συλλογικών ρυθμίσεων, συλλογικών συμβάσεων και διαιτητικών αποφάσεων, οπότε ο μόνος ισχυρός διαπλαστικός παράγοντας των όρων εργασίας απομένει η ατομική σύμβαση εργασίας, εργαλείο υπαγόρευσης των όρων αυτών από τον εργοδότη.

Όπως αναφέρθηκε, τα νομοθετικά μέτρα δεν παραβιάζουν απλώς το Σύμφωνο, το ποδοπατούν κυριολεκτικά. Με την έννοια αυτή, επειδή με τα μέτρα αυτά προσβάλλονται τα συνταγματικά συνδικαλιστικά δικαιώματα στον πυρήνα τους, κανένα δημόσιο συμφέρον δεν μπορεί να δικαιολογήσει μια τέτοια

μόνιμη βλάβη. Αλλά ακόμη και αν δεχόμασταν ότι τα νομοθετικά μέτρα δεν πλήττουν τον πυρήνα των συνταγματικών συνδικαλιστικών δικαιωμάτων αλλά απλώς τα περιορίζουν, με τη θέσπισή τους παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας, ένας σημαντικός αντιπεριορισμός κάθε νομοθετικού περιορισμού συνταγματικών δικαιωμάτων (άρθρο 25 Συντάγματος). Με άλλα λόγια, τα μέτρα αυτά ούτε αναγκαία ούτε πρόσφορα είναι για την εξυπηρέτηση των σκοπών που επικαλούνται η τρoίκα και η κυβέρνηση. Η ρύθμιση των όρων εργασίας με συλλογικά μέσα, συλλογικές συμβάσεις και διαιτητικές αποφάσεις, δε σχετίζεται με τη δημοσιονομική κρίση. Αντίθετα, η δραστική μείωση των μισθών που ακολούθησε, η οποία και θα ενταθεί ακόμη περισσότερο στο εξής, θα προκαλέσει νέα ύφεση, θα αυξήσει την ανεργία και θα μειώσει ακόμη περισσότερο τα δημόσια έσοδα. Αλλά ούτε ο στόχος της ανάπτυξης μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας διά της εσωτερικής υποτίμησης, με μόνο εργαλείο τη μείωση των μισθών, αποτελεί πρόσφορο μέτρο βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης – για ένα πλήθος λόγων που δεν μπορούν να εκτεθούν εδώ, αλλά είναι γενικώς γνωστοί. Αν η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας ήταν πρόσφορο μέτρο για την αντιμετώπιση της κρίσης, τότε η Ισπανία και η Πορτογαλία θα έπρεπε να έχουν ήδη βγει από αυτήν. Σύμφωνα με την πρόσφατη μέτρηση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ (WEF) στη λίστα ανταγωνιστικότητας 144 χωρών η Ελλάδα καταλαμβάνει την 96η θέση, ενώ η Ισπανία και η Πορτογαλία την 36η και την 49η, αντίστοιχα.

Είναι περιττό να πούμε ότι ακόμη και αν η μείωση των μισθών ήταν αναγκαία και πρόσφορο μέτρο, πράγμα που φυσικά δε συμβαίνει, καθόλου αναγκαία προς τούτο δεν ήταν η καταστροφική όλου του συστήματος συλλογικών ρυθμίσεων. Θα μπορούσαν π.χ. να μειωθούν όλοι οι νόμιμοι μισθοί, συλλογικών συμβάσεων και διαιτητικών αποφάσεων, για την περίοδο προσαρμογής, χωρίς κατά τα λοιπά να πληγεί η δυνατότητα των ενδιαφερομένων να ρυθμίζουν αυτοδυνάμως τους όρους εργασίας.

Τη μαζική διάχυση της φτώχειας, μετά τη λήξη της περιόδου μας σχετικής ευημερίας για πολλούς, συνοδεύει η αταρχικοποίηση της, έστω, λυμφατικής και ολιγαρχικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Αποδεικνύει η εξέλιξη αυτή τη συνάφεια μεταξύ ευημερίας και δημοκρατίας: ότι, με άλλα λόγια, χωρίς μια σχετική ευημερία των πολιτών ούτε αυτή η προβληματική κοινοβουλευτική δημοκρατία αντέχει να τηρεί τις αρχές της. Συγχρόνως επιβεβαιώνεται άλλη μια φορά η έλλειψη οποιασδήποτε συνάφειας μεταξύ της «ελεύθερης αγοράς», αυτής της μετωνυμίας του σύγχρονου καπιταλισμού, και της δημοκρατίας.

Το σύστημα συλλογικών ρυθμίσεων αποτελεί έναν μηχανισμό πρωτογενούς κατανομής του παραγόμενου με την εργασία προϊόντος, που συγχρόνως απορροφά και τη βία που εγγενώς υπάρχει στις εργασιακές σχέσεις, αφού χωρίς συλλογικές ρυθμίσεις αυτό που μένει είναι η βία του εργοδότη με εργαλείο την ατομική σύμβαση εργασίας.

Η εμπειρία από την εφαρμογή στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια μας πολιτικής που προσφυώς έχει χαρακτηριστεί

ως παγκόσμιο έγκλημα κατά της ανθρωπότητας είναι συντριπτική. Μπροστά σε τέτοιες πολιτικές οι κοινωνίες δεν έχουν πολλές επιλογές. Μπορούν να ασκήσουν τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματά τους, ζητώντας π.χ. δικαστική προστασία ή προστατεύοντάς τα αυτοδυνάμως. Στην Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας έγινε στις 7.12.2012 η εκδίκαση των αιτήσεων ακύρωσης, της ΓΣΕΕ, της ΟΤΟΕ και άλλων συνδικαλιστικών οργανώσεων κατά της Πράξης του Υπουργικού Συμβουλίου 6 / 28.2.2012. Οι μεγάλες διαφορές του είδους και της έντασης των προσβολών μεταξύ των δύο Μνημονίων καθόλου δεν προδικάζει την έκβαση αυτής της δίκης μετά την απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας 668/2012, που έκρινε σύμφωνες με το Σύνταγμα τις μειώσεις μισθών και συντάξεων του πρώτου Μνημονίου. Αν αντίθετα οι κοινωνίες αδρανήσουν θα συνθλιβούν από τη βιαιότητα των μέτρων. Η βία στις εργασιακές σχέσεις και τις ζωές των ανθρώπων δεν είναι άσχετη με τον θάνατο. Στα χρόνια της μεγάλης κρίσης και της ανόδου του ναζισμού στη Γερμανία, με την οποία ορισμένες ομοιότητες της κατάστασης της χώρας μας είναι ανατριχιαστικές, ο Μπρεχτ εξηγούσε ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι για να σκοτώσεις έναν άνθρωπο: «Υπάρχουν πολλοί τρόποι θανάτωσης. Μπορείς να ξεκοιλιάσεις κάποιον μ' ένα μαχαίρι, να στερήσεις από κάποιον το ψωμί, να μη γιατρέψεις κάποιον που είναι άρρωστος, να χώσεις κάποιον μέσα σ' ένα άθλιο κατάλυμα, να εξουθενώσεις κάποιον βάζοντάς τον να δουλεύει έως θανάτου, να ωθήσεις κάποιον στην

αυτοκτονία, να οδηγήσεις κάποιον στον πόλεμο κλπ. Ελάχιστοι απ' τους παραπάνω τρόπους απαγορεύονται στο κράτος μας»¹. Είναι στο χέρι μας να εμποδίσουμε πολλούς από αυτούς τους τρόπους θανάτωσης.

1. Από το κείμενο της Νάντιας Βαλαβάνη, *Οι επόμενες 100 ώρες ή 100 μέρες θα είναι δύσκολες*, πηγή: TVXS, <http://tvxs.gr>, 2 Δεκεμβρίου 2012.

Ιλγα Ρεπίν, Καθισμένοι σε δεμάτια, 1876